

INTERVIEW

Midden in Grathem, langs de Haelense beek en op een steenworp afstand van de met mergel gebouwde Sint-Servinuskerk, staat de Grathemermolen. Als beeldbepalende entree van het pittoreske dorp een belangrijke plek voor menig Grathemer. Niet alleen de locatie, maar ook de interessante, cultuur-historische waarde maakt het een uniek Rijksmonument, dat behouden moet blijven. Een mooie taak voor Het Limburgs Landschap. Dat vonden ook René Gerats en Christian Christoffel, onze collega's gebouwenbeheer, die in 2017 de sleutel overhandigd kregen van de gemeente Leudal. Samen met hen betreden we de watermolen annex woonhuis aan de vooravond van de grootschalige restauratie.

"Het kan goed zijn dat ten tijde van de Romeinen op deze locatie ook al een molen stond, maar dat kunnen we niet hard maken", aldus René Gerats als hij het gebouw binnentreedt. In oude archiefstukken wordt in 1252 voor het eerst melding gemaakt van een watermolen langs de Haelense beek. Op 7 april dat jaar laat zuster Elisabeth uit het klooster van Thorn de molen na aan haar medezuster en opvolgster in diezelfde abdij. De start van een imposante geschiedenis is geboren, want in de 14e eeuw fungeert de

De groep vrijwilligers vol ervaren molenaars en molenaars in opleiding poseren trots voor hun watermolen samen met collega René Gerats.

AL DRAAIEND DE GESCHIEDENIS DOOR

▲ Het molenwerk van de Grathermolen.

watermolen als banmolen van diezelfde abdij. Dit adellijk klooster met veel bezit rondom Thorn hanteerde de verschillende banmolens als inkomstenbron. Naburige boeren waren verplicht hier hun graan te laten malen en een percentage meel af te staan aan de abdij als een soort belasting in natura. "In de loop van de tijd is de molen ook eigendom geweest van diverse adellijke families", vervolgt René. "Na kortstondig in bezit te zijn geweest van de familie Borchgrave d'Altena, die in kasteel Groot Buggenum in Grathem woonde, kwam het in bezit van de graaf De Geloes d'Elsloo. Deze laatste, die de eigenaardige neiging had om al zijn bezittingen in te zetten met gokken, woonde in Kasteel Elsloo. Dit kasteel is ook eigendom van Het Limburgs Landschap. Hoe mooi is het om te zien dat deze twee monumenten nu weer dezelfde eigenaar hebben."

DE EERSTE WERELD- OORLOG IN GRATHEM

Een sprong in de geschiedenis, naar de laat 19e eeuw, brengt ons vervolgens naar de huidige hoedanigheid van de watermolen. "Een periode waarin de molen ook langzaam van functie veranderde", vertelt René. Deze veranderende functie maakt deze molen zo ontzettend interes-

sant." Waar de molen voorheen gebruikt werd om met een waterrad graan te malen of olie uit zaden te persen, kreeg hij in het begin van de 20e eeuw een belangrijke dorpsfunctie. Na een aantal ingrijpende veranderingen in 1912 en 1913 werd de molen voortaan aangedreven door een turbine, die tevens gebruikt werd om elektriciteit voor het dorp op te wekken. Een revolutionaire verandering waarmee Grathem een van de eerste plaatsen in de regio was met elektriciteit. Door die aanwezigheid werd het dorp zelfs als garnizoensplaats gekozen voor de grens-bewakende troepen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Verschillende wisselingen van de wacht brengen ons vervolgens naar het jaar 1994. In datzelfde jaar kocht de gemeente Heythuysen het molencomplex van de toenmalige eigenaar Louis Gielen. De familie Gielen bleef in het molenhuis wonen en de gemeente verhuurde de molen aan de nieuwe opgerichte 'Stichting Grathemer Molen'. Een grootschalige restauratie volgde. De molen werd tot 2007 actief gebruikt door diezelfde Louis Gielen. Na die tijd stond de molen meer stil dan dat hij draaide, onder andere door problemen met de wateraanvoer. "Er werd af en toe nog 'voor de prins gedraaid' en kleinschalig gemalen door een

vrijwillige molenaar. De molen leek meer op een antiekwinkel", blikt Gerats terug. "Door de inactiviteit ging de molen achteruit. De gemeente zocht verschillende herbestemmingen, maar dat liep allemaal op niets uit, waardoor Grathem steeds sceptischer werd over de toekomst van de molen. Uiteindelijk is de molen door de gemeente aan Het Limburgs Landschap toevertrouwd. Samen met de groep enthousiaste vrijwilligers gaat de Grathermolen daarom nu een rooskleurige toekomst tegemoet", zegt René.

NIET PRATEN, MAAR MALEN

"Al snel was ons duidelijk dat een grootschalige restauratie nodig was", vervolgt collega gebouwenbeheer Christian Christoffel. "Het maken van de plannen hiervoor en het vinden van het geld voor de uitvoering hebben enige tijd gekost. Enerzijds gaan we het monument restaureren tot een goed functionerende watermolen en realiseren we vakantiewoningen in het voormalige woonhuis en als het even kan ook in de schuur. Anderzijds willen we met de vrijwilligers ervoor zorgen dat het molengebouw zoveel mogelijk open is en toegankelijk voor publiek", vult René aan. "Toeristen en dorpsgenoten moeten in de toekomst onder het genot van een lekkere kop koffie de molen en het werk van de molenaar kunnen aanschouwen en de geschiedenis van de Grathermolen kunnen beleven. Het is niet onze bedoeling er een praatcafé van te maken, want er moet natuurlijk ook gemalen worden. Tussen de molen en het woonhuis komt mogelijk ook een klein winkeltje waar we meelproducten verkopen die de molen produceert. We kunnen er echter ook voor kiezen om ons meel te leveren aan een pannenkoekenrestaurant of aan de plaatselijke bakker. Allemaal mogelijkheden die we

samen met onze vrijwilligers gaan verkennen. We proberen met het aanzicht van het gebouw terug te gaan naar het beeld uit de jaren zestig van de vorige eeuw. Er moet weer een duidelijk onderscheid komen tussen de molen als industrieel gebouw en de notabele molenaarswoning met luxe aankleding. Dit betekent dat we de hoofddeur van de molen vervangen door een kenmerkende schuifpoort zoals die voor 1996 aanwezig was. Ook worden enkele vensters vervangen door industriële stalen exemplaren. Binnenin de molen verandert er eigenlijk niet zo veel. Het bijzondere aan de Grathemer-molen is dat er zoveel verschillende molentechnieken samenkomen, die willen we allemaal weer gangbaar maken. We creëren ook een aparte ruimte voor onze vrijwilligers. Die kan ook gebruikt worden om publiek te ontvangen voor een lezing of rondleiding", aldus René.

VAKANTIE IN EEN MOLEN

"De voormalige molenaarswoning bouwen we om tot vakantie-woning", vervolgt Christian als we vanuit de molen het woonhuis betreden. "De opbrengsten gaan we gebruiken om de molen te onderhouden. Op deze manier proberen we een formule neer te zetten waardoor we dit prachtige monument voor de toekomst kunnen behouden. De indeling van de woning blijft grotendeels hetzelfde. We gaan vooral proberen om de woning weer zijn oude grandeur terug te geven. Toen de molenaar er woonde was de woning een van de grootste en meest luxueuze van de omgeving. Dit trachten we te doen door prachtige elementen als wandtekeningen, marmer, stucwerk en de haardomlijsting te behouden en te restaureren. De vakantie-woning die we graag in de schuur willen maken wordt voorzien van een publiekslocatie met moderne

keuken. Hierdoor kunnen we deze ook exploiteren voor kook- of bakcursussen. Ook in deze voormalige schuur gaan we de oude elementen behouden, zoals de doorkijk naar het prachtige houten dakconstructie. Door de oude varkensstallen die tegen de schuur gebouwd zijn te slopen, krijgen we meer lichtinval in het vakantiehuis en de ontvangstlocatie. Hierdoor creëren we ruimte om een mooie binnentuin aan te leggen met uitzicht op de kerk. Hier kun je 's zomers heerlijk genieten onder de bomen en langs de Haelense beek", fantaseert René al reikhalzend.

WAAR GRATHEM TROTS OP IS

"We gaan het gebouw stap voor stap restaureren. We starten dit jaar met de molen en het woonhuis en gaan de vakantiewoning in de schuur in een later stadium aanpakken. Een project dat dus meerdere jaren gaat duren, maar wel een project waardoor we het gebouw weer nieuw leven in zullen blazen met respect voor de oude kenmerkende elementen. Op deze manier proberen we het gebouw beetje bij beetje weer onderdeel van Grathem te maken. Een plek waar je de interessante geschiedenis

van Grathem tot je neemt of waar de plaatselijke basisschoolkinderen kennis kunnen maken met het molenaarsvak. Een plek waar Grathem echt trots op kan zijn! Dat wordt een hele uitdaging, maar met hulp van de inmiddels grote groep vrijwilligers gaat dat ongetwijfeld lukken, want Het Limburgs Landschap is niets zonder deze toppers", besluit Christian.

TEKST: LOEK HENDRIKX

FOTO'S: HENK HEIJLIGERS

◀ De elektrisch aangedreven hamermolen is destijds geplaatst door Van Aarsen uit Panheel. Het bedrijf zit daar nog steeds en helpt inmiddels actief mee met de renovatie van alle machines.

◀ De imposante wandtekeningen en marmeren haard in het molenhuis verraden de grandeur van de ooit luxe molenaarswoning.

